

Ú V A H A S T U D I Í

Vilém Bitnar

**INFERIORITA ČESKÉ
LITERATURY
KATOLICKÉ**

K 4- — • Čís. 53.

NAKLADATEL VÁCLAV PETR • PRAHA

V I L É M B I T N A R

INFERIORITA ČESKÉ
LITERATURY KATOLICKÉ

NAKLADATEL VÁCLAV PETR - PRAHA 1941

Povědomí pravé podstaty romantického hnutí, které po josefinismu počalo zase s úspěchem křísiti uvadlou katolicitu pozdního českého baroku, nevymizelo nikdy z hlav generací devatenáctého věku. Úpadek sebevědomí katolického kléru i laictva, dostavivší se následkem politických přeměn a proticírkevních programů v zemích rakouských, neušetřil ani český národ. Těžký kulturní boj přivodil v druhé polovině devatenáctého věku situaci tak neblahou, že se zdálo, jakoby katolíci měli na příště již jen živořiti v národě matrikově téměř zcela katolickém. Jaký to byl skvělý program kulturní akce, který sdíleli katolíci s celým národem v desetiletích české romantiky? Hovořilo se o jednotě života a umění, ježto se umění považovalo jen za stylisovaný život. O jednotě formy a obsahu, protože forma byla jen útvarem obsahu, obsah pouze náplní formy. O jednotě umění, vědy a ethiky, o jednotě krásna, pravdy a dobra, protože to vše jest jen ta samá podstata světa, rozličně pojímaná citem, rozumem a vůlí, ale vždy identická. O jednotě ideality a reality, protože není idejí, které by se mohly projevit jinak než realitou. O jednotě náboženství a vědy, náboženství a umění, náboženství a života, neboť náboženství jest poutem, spojujícím ohnisko s periferií, ono jest přitažlivou silou, která vše udržuje pospolu, ono jest totalitou vědění, jeho prazákladem, ono jest vzrušením umění, oduševněním života. Z těchto absolutních principů důsledně vysvítalo, že umění musí se projevovati životem, obsahem, smyslem i tendencí. Neboť umění není jen abstraktní formou, nebo pouhou zábalvou. Vysvítalo z nich, že lidství, že náboženství se musí projevovati hodnotně jen v pevném seřetězení posilivním, nacionálním a církevním. Nežijí přece lidé abstraktní, netrvaj abstraktní ethika a společenství, není abstraktního náboženství. Vše musí

býti konkrétní, osobní, individuální, reální. Svět není abstrakcí, Bůh rovněž ne. Svět jest skutečnost a Bůh jest osobnost. Romantický názor sjednocoval se s katolickým.

Takový byl obsah onoho romantického programu, který v rozmanitých odstínech žil v myslích evropských lidí a jehož prvky více méně uvědomčle sdíleli se světem i čeští intelektuálové. Od r. 1855, kdy byl uskutečněn konkordát mezi Svatou Stolicí a Rakouskem, zdálo se, že i českému katolictví nastala doba příznivého vývoje v národě. Avšak již rok 1860 přinesl první rozčarování. Doba rakouského absolutismu byla skončena a politický liberalismus počal potíratí všechny vymoženosti, jichž se katolíkům konkordátem dostalo. Byla to ovšem v první řadě škola, jejíž závislost na duchovní vrchnosti nechťeli liberálové strpěti. A tak již 1868 nový zákon změnil dosavadní konkordátní školu na učení nadkonfesijní, které pak počalo působiti ve směru protikatolickém. Státní ústupky katolické církvi byly rušeny a tato se zejména od 1874 stala cílem nejrůznějšího vměšování státní správy do konfesijních záležitostí.

A tak již od šedesátých let nebyli si čeští katolíci jisti, že by musilo býti bezpodmínečnou úlohou kulturní akce výše zmíněný program realizovati ve všech oblastech umění, vědy a života, katolicky orientovaných. Vše, co se valilo kolem nich a přes jejich hlavy, bylo proti nim, šikovalo se proti katolické církvi, proti římsky pravověrné víře, proti vlastním dějinným obdobím národním, která se vyžila katolicky. Politika českých liberálů, mezinárodní sociální hnutí, nacionalita potírající zdánlivě protinárodní klerikalismus, jesuitismus a protireformaci, směřující se bezženství kněžstva, to vše se slabovalo jistotu posice a podlamovalo chuť k soustavné práci. Útočilo se ještě hlouběji, vynořily se otázky poznání, náboženské a ethické problémy, nevěra, darwinismus a jiné zjevy, které podkopá-

valy samy základy katolického názoru světového a odvracely kněze i laiky od organisované kulturní práce. Nebylo vzácností pozorovati děkany a faráře, pracující ruku v ruce s liberáli, aby si vykoupili klid ve svých farnostech. To vše tedy válo kolem hlav katolických lidí již před tím, než došlo na události v poslední třetině století, které historickou skutečnost spjaly s dosud teoretickými názory. Takovou ranou byla prohraná válka v roce 1866. To, co se již delší dobu očekávalo, zdálo se nyní splnitelné, vítězství protestantských principů nad katolictvím. Stále směleji počal nyní zvedati hlavu liberalismus a materialismus, posilovaný darwinismem. Nepochybovalo se již o zhroucení katolické církve. Vatikánský koncil, prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí, ztráta církevního státu, vznik tak zvaného starokatolictví, dogma o neomylnosti papežské, zdály se ve svých důsledcích vesměs potvrzovati pozvolný rozklad katolické církve a papežství. K tomu přistupovaly zastřené i nezastřené úklady vídeňských vlád. Národní nadšení, živené jednostrannými a nehistorickými hesly, toužilo po jednotě liberalistické, opomíjející malý zlomek pravověrně věřících a náboženské povinnosti konajících katolíků, který se dal zdánlivě snadno vyhostiti do „ghetta“. Vždyť se jednalo již jen o chabě se bránící a umírající přežilost. Bylo jasno, že se ve jménu pravé kultury musí bojovati plným právem tvrdě proti katolické „nekultuře“. Tak vznikl v lůně národa kulturní boj.

Katolíci byli přezíráni jako živel méněcenný, jalový, planě tvůrčí, *inferiorní*. Avšak nepřátelství, hnané do krajnosti, vzbudilo posléze katolíky k obraně. Tlak budí protitlak a v dobách zlých rodí se bojovníci. V Čechách byla to vyšehradská kapitula, která vyslala do boje několik energických mužů, kteří měli dar organizační a smysl praktický. Na Moravě byla to druhá a třetí generace Sušilovců, kteří oživilí slavnou tradici svého mistra. Boj proti

nařknutí z inferiority byl ovšem obtížný. Na bojovné korouhve musila býti napsána hesla, která by získala srdce celého národa. Katolíci musili především vyjít z „ghetta“, připraveného jim liberální převahou, musili dokázat, že obrození katolictví je zároveň posílením národní myšlenky, že věřící katolíci jsou neoddělitelnou součástí národního celku. V Čechách byla to idea *svatováclavská*, téměř tisíciletá tradice, stále ještě vzněcující lid svým příslibem. Češi vyzvedli tento stále živý námět do výšin celonárodních a soustředili obrodnou akci kolem myšlenky dostavby katedrály svatovítské. Moravané oživili stále doutnající a ještě starobylejší ideu *cyrilometodějskou*, převzali dědictví první generace sušilovské a pokračovali v ní. Soustředili akci kolem obnovy Velehradu a vytkli si celonárodně sympatickou metu oslavy tisíciletého výročí smrti věrozvěsta Metoděje v roce 1885. Morava i Čechy chopily se společně realizace velké myšlenky papeže Lva Třináctého o obnovení *scholastické filosofie*, prohlášené v encyklice Aeterni Patris v roce 1879. Počiny brněnského učenice Josefa Pospíšila byly přijaty českou vědeckou obcí národní sympaticky, a byl to zejména Masaryk, který tuto akci uvítal s bezvýhradným souhlasem. Posléze se katoličtí Češi a Moravané sešli v bezohledné *kritice poesie Jaroslava Vrchlického*, jehož náboženskou laxnost potírali často až brutálně. Také tato činnost přijímána byla zejména mládeží bez odporu, neboť posilovala účelnou akci pražské „Osvěty“ a moravských „Literárních Listů“.

Tato šťastně volená nebo přijatá hesla byla by jistě vedla časem k cíli, kdyby byla od počátku doprovázena a podporována původní *literární tvorbou*, stojící na výši současné české produkce. Katolíkům se však tehdy nedostávalo velkých básníků, učenců, esejistů a polemiků. Ať psali ve svých časopisech i knihách cokoliv, vše bylo příliš normální a průměrné. Výtky „temného středověku“, proti-

reformačního „temna“ a „koniášovství“ byly v listech liberálních i v přednáškách a řečech opakovány bez ustání, aniž by se našlo silné péro katolické, které by jim čelilo velkým projevem slovesným. Nenašel se pěvec svatováclavské tragedie, nepřihlásil se epik slavné anabase cyrilometodějské. Nejvýznamnější básník pražské revue „Vlast“, Vojtěch Pakosta, byl ve svých katolicitou prosycených lyrických i epických skladbách epigonem Vrchlického, zejména jeho sonetových cyklů, tedy žákem toho mistra, pro kterého neměl orgán Pakostův slova uznání. Slavený pěvec velehradský, Jan Soukop, přes oblibu, jíž se těšil u katolického lidu, nepronikl tak, aby s ním mohlo býti počítáno na fóru všenárodním. Učený a břitký kritik poesie Vrchlického v pražské „Vlasti“, František Pohunek, zapadl nevšímavostí oficiálních kruhů pro odium spolupracovníctví v klerikálně bojovné revui. Jediný brněnský učenec, Josef Pospíšil, spisovatel díla o thomistické filosofii, pronikl vítězně a stal se i členem České Akademie. To byl však učenec, jehož význam dovedla oceniti jen hrstka vybraných lidí.

První generace katolických zápasníků tedy boj svůj nevyhrála. Položila důraz spíše na propagaci náboženských živelů a na stíhání všeho, co se jakkoliv nesrovnávalo s katolickou dogmatikou i etikou, nebo s kultem církevních osobností. Ačkoliv založila katolické literární spolky, podniky i tiskárny, dobře prosperující, ačkoliv počala vydávati řadu nových revues a novin, zůstala v jádře *neliterární a neuměleckou*. Měla více smyslu pro organisování hnutí a pro apologii víry, než pro slovesné umění, kterému nestačí látkový námět, které žádá i novou formu, novou metaforiku. Počátek vítězné akce v boji proti inferioritě katolictví sloučen jest se jménem katolického básníka *Xavera Dvořáka*. Teprve s jeho vystoupením ohlásil se onen problém novočeské moderní poesie, tkvící v otázce mož-

nosti vzniku a vývoje náboženské poesie katolické jako typu slovesného umění. Početné družiny katolických kněží i laiků zápasily od dob českého obrození instinktivně s nesnadnou otázkou, jak literaturu, josefínským osvícenstvím odkřesťaněnou, prodchnouti znova starobylou věrou katolickou. Možnost a nutnost tvořiti básně, povídky i hry katolicky koncipované, byly jim beze sporu, záhada tkvěla spíše v získání určitého názoru uměleckého na tuto tvorbu, ve vytvoření poetiky, odpovídající na všechny otázky o povaze i poslání básně katolické. Nebylo pouhou náhodou, ale nutným gestem sebezáchovy, že již na rozhraní osmnáctého a devatenáctého věku vraceli se čeští lidé k zasutým slovesným zdrojům českého baroka přetiskováním jeho knih, počínajíc raně barokovou kronikou Hájkovou.

Po živelném otřesení českého katolictví husitskou a později luterskou reformací vidíme, kterak se katolíci problémem protireformační poetiky zabývali po třikráte. Byl to jesuita *Václav Šturm*, který vzbudil obrodné hnutí literární, jež v řadě generací v průběhu půldruha století usilovalo o vytvoření duchovní písně, mystické meditace, dramatu a básnicky koncipované homiletiky, vesměs prosyccných katolicitou ryze tridentinskou. Až budou napsány pragmatické dějiny slovesnosti protireformačního baroku, ozřejmí se, kterak náboženská poesie této doby byla především jedním z nejúčinnějších prostředků rekatolisačního apoštolátu, kterak katoličtí aktivisté básnili v duchu ignáciovských duchovních cvičení ve snaze obnovovati a prohlubovati víru slovem, zlahodněným veršem, rýmem a účinnou metaforou. Jak teprve v druhé řadě sváděny byly i boje o krásu slovesného výtvoru, o umění básnické, jež si bezděčně připomínali jen spisovatelé obzvláštně nadaní.

Když se v druhé čtvrtině devatenáctého věku počalo rozvíjeti literární hnutí *sušilovského novoba-*

roku protijosefinského, poetika tohoto hnutí čerpal i z velkého přínosu nových výtvorů básnických, nových látek, forem i obrazů oněch vývojových období, jež ležely mezi barokem a obrozenstvím. Stylistika i poetika sušilovská byla umělecky uvědomělejší než baroková, výrazové prostředky umožňovaly vytváření skladeb dokonalejších, ale stěžejní zásada této poetiky přejata byla přece jen ze starého baroku šturmovského. Šíření a zvroucnění cyrilometodějské a svatováclavské víry bylo i teď ještě z prvních požadavků této poetiky, apologetický boj obranný i útočný pronikal samou dřeniní básnických výtvorů. Nevymkli se tomuto pojetí literárního tvoření zcela ani representační zjevy této epochy. *František Sušil*, sonetista, epigramatik a překladatel latinských hymnů i antické lyriky. *František Doucha*, pokoušející se šťastně o přetlumočení velikých básníků katolické minulosti a obohacující češtinu o nové výrazové možnosti císlováním obtížných strofických útvarů. *Adam Chlumecký*, bijící se ve svých visionářských epopejích o vytvoření nové biblické dikce české prózy básnické. *Vojtěch Pakosta*, zachycující idylické kouzlo české krajiny a usilující o dokonalejší kompozici legendistické epiky. *Jan Soukop*, evokatér slavné cyrilometodějské epochy v písních, psaných jemně zladěným veršem. Ani tito úctyhodní dělníci slovesné kultury, snažící se o vytvoření dokonalejších forem, nedovedli se zhostiti tendence nábožensky apologetické.

Budiž mi dobře rozuměno. Pokud hodnotíme tuto poesii jako literaturu apologetickou, vytvářející úmyslně slovesnou zbraň i střelivo pro zápas o bytí a posílení katolictví, musíme se často pokloniti pozoruhodným výsledkům. Byly napsány svěží a účinné kusy lyriky i epiky, zasahující ostrým vtipem, získávající srdečností přesvědčení i hloubkou cítění. Ale hledáme-li v ní slovesné umění, je-li muž je katolicismus pouze předpokladem a samo-

zřejmou nutností básnického individua, umění, nacházející vlastní smysl tvořivé práce v uvědomněném úsilí o syté sebevyjádření krásnou formou slovesnou, pak nelze v této produkci nejčastěji vidět více, než náběhy a pokusy. Umělecké dílo musí být krásné jako růže, katolicita musí je prosycovati tak, jako vůně sytí růžový květ. Jen v tom smyslu básnické dílo snáší živly náboženské stejně, jako přijímá jiné živly mimo estetické, jimž hodnota estetická musí dominovati, je-li skutečně výtvozem umění. I náboženskou lyriku musí psát básník především pro sebe a z živelné nutnosti nitra, bez úmyslu naladit k zbožnosti osobu druhou či celé zastupy. Teprve dotvořeno beztendenčně a u vytržení může dílo svou krásou uchvátit duše vnímavé a zapůsobit i apologeticky. Takovým způsobem byla tvořena všechna katolická díla světové poesie.

Tato poetika mohla být v naší moderní literatuře uskutečněna teprve v třetím období katolické renesance, jež bych nejraději nazval *novobarokem lumírovským*. Časově počíná na samém prahu let osmdesátých a jeho počátek označil jsem vystoupením Xavera Dvořáka. Musíme se znova a intenzivněji vžít do kulturního ovzduší té doby, chceme-li dnes pochopit význam počínu Dvořákova. Česká liberální společnost stála dosud v úporném boji proti církvi katolické a strhovala s sebou i mnohé duchy konservativní. Stále to byla ještě doba citící v katolicismu vysloveného nepřítele národního bytí, a z minulosti si připomínala jen fakta, církev zdánlivě kompromitující. Protikatolicky se hodnotila „Bílá Hora“, motiv „koniášovského pálení českých knih“, „papežská neomylnost“, „Neposkvrněné Početí“, „podvod lurdský“, „index knih“, „temný středověk“, „jezovítství“... Katolicismu upírána byla schopnost vědeckého i uměleckého tvoření. „Ztrnulá dogmatičnost“ překážela badatelské volnosti duchů, „strohá morálka“ zabraňovala rozvoji mravní bytosti umělecky tvořícího člověka. Ideál „katolic-

ké poesie“ byl zesměšňován a znehodnocován. Básník, stojící na půdě římského katolicství, nemohl vytvořit díla umělecká, a vytvořil-li je, musil se jimi dostat do „konfliktu s církví“. Takový byl i názor literární kritiky, která tak vymazala pojem „katolické poesie“ z poetiky moderní literatury. Mínění o vědecké i umělecké inferioritě katolíků bylo v osmdesátých letech opakováno tak často, že mu posléze uvěřili i mnozí katolíci. Za takových poměrů bylo u nás teskně všem, kdož v sobě cítili závan Duchy Svatého. Lze tedy pochopit touhu po rehabilitaci snižovaného tvoření v duchu oné prastaré kultury, která dala v minulosti vzniknouti celému obrovitému umění.

Duch Svatý vane kde chce! V době, kdy Xaver Dvořák císeloval sonety první své básnické knihy „Zlatou stezkou“, byli to velcí duchové lumírovští, kteří mimoděk přispěli k uvolnění tísnivé nálady. Netřeba tu opakovat vše, co vykonali Jaroslav Vrchlický, Julius Zeyer a Josef Václav Sládek pro spravedlivé zhodnocení středověku a starších období katolické kultury. Svými překlady velikých pěvců katolické gotiky i baroku, svými „obnovenými obrazy“ velikých příběhů křesťanských dějin, počali katolíkům vnukati důvěru. Lumírovci při svých výpravách do zapadlých kultur světových našli nepřeborné množství básnických látek a poznali nesetřelou působivost básnických obrazů, čerpaných z poesie biblické, z katolické liturgie a z mystiky. To byl nový, čarovný svět krásy, a tato krása zářila a voněla katolicitou. Což tedy divu, že duch Lumírovcům tak kongeniální, jako byl Xaver Dvořák, opojen těmito objevy, stal se zaníceným spoluputníkem okruhu, a že se v teplých větrech uměleckého ovzduší lumírovského rozvíjel i rostl. Přihlásil se i zevně gestem, v té době neuvěřitelně smělým, věnovav jednu ze svých nejlepších lyrických knih, „Meditace“ (1896), Jaroslavu Vrchlickému. To byl signál protestu proti útokům katolic-

kých rehabilitátorů na poesii Vrchlického, jeden z prvních činů, jimiž se duchové budoucí Katolické Moderny rozlišili od starší generace.

Dnes je nám ovšem jasno, že Lumírovci nekonali uvědomělý apoštolát českému katolictví. Jim se při všech těch plodných činech nejednalo o důkaz, že katolicismus je dosud schopen vytvořiti díla ryzího umění, aniž chtěli rozptylovati námitky proti církvi, s nimiž začasť sami souhlasili. Vrchlický překládal Danta, Tassa, Calderona, Verdaguera a Mistrala jen a jen pro jejich umění. Legendární látky vybíral on i Zeyer především pro jejich schopnost uměleckého ztvárnění. Metafory liturgické i terminologii mystické meditace císelovali po česku jen pro jejich čar a nenapodobitelné kouzlo sugesce. Umění bylo jejich jediným heslem a touha po uměleckém sebevyjádření strhla Xavera Dvořáka do jejich náručí. Objevili mu mimoděk skutečnost, tak dlouho popíranou, že katolicismus není pro tvořivého ducha vypráhlou pouští. A tak, stoje vůči svým lumírovským druhům nekompromisně na půdě církevní, vytvořil s později příšlými a mladšími svými druhy krajní křídlo lumírovského hnutí, jež se v letech devadesátých oddělilo a vykrystalisovalo zásluhou Bouškovou a Lutínovovou v literární družinu Katolické Moderny.

Xaver Dvořák je prvním ryzím básníkem českého katolictví devatenáctého věku. Nezapíraje nikdy své vroucí víry a katolického názoru světového, počal uvědoměle tvořiti estetické hodnoty v duchovní lyrice, nehledě k její apologetické účinnosti. Jsa Janem Křtitelem všech, kdož v následujícím půlstoletí rozvíjeli dále a výše jeho ideu o umění nesnižovaném tendencí příliš časovou a vypočítavou, stal se nutně jejím vojínem. Problém náboženské poesie katolicky uvědomělých básníků přestal býti po jeho zásahu problémem. Bylo ujasněno, oč je usilovati duchovnímu básníku, a Xaver Dvořák razil cestu k poznanému cíli. Vyrůstal od knihy ke

knize svých četných básnických souborů, dává se sám oplodňovati starými i současnými mistry, látkami, formami i metaforikou, pokud jimi mohl vyrůstati k osobitému výrazu. A tak dal příklad, jehož nemůže býti nikdy zapomenuto.

Než jedna vlaštovka nevytvoří ještě jara. V roce 1888, kdy Xaver Dvořák vydal svou prvotinu, sonety „Zlatou stezkou“, počal v Praze studovati bohosloví příbramský rodák a břevnovský benediktinský novic, *Sigismund Ludvík Bouška*. Nemoha denně docházeti z fakulty do kláštera, bydlil s jinými novici ve franliškánském klášteře u Panny Marie Sněžné. Mohl se tudíž živě účastniti pražského kulturního ruchu, navštěvovati umělecké výstavy a koncerty, prohlížeti obrazárny a vysedávati v knihovnách. Ohnivý jinoch sblížil se ještě téhož roku s mistrem Vrchlickým, kterého navštěvoval v jeho pracovně na Palackého nábřeží, a v létě i ve vile v Chuchli. Vrchlický radil a pomáhal mu v jeho literárních studiích. Pokaždé odnášel si Bouška od něho náruč knih francouzských i jiných básníků. Vrchlický sám jej vyzval k studiu provençalských Felibrů, zejména Mistrala, a katalánských básníků. Půjčil mu mluvnice a slovníky obou jazyků. Netrvalo dlouho a Bouška již navazoval osobní styky s provençalskými spisovateli, kteří jej, mladého bohoslovce, jmenovali zahraničním členem Felibrige. A Vrchlický mu k tomuto úspěchu gratuloval srdečně. Psal mu v září 1891 list, který je dokumentem literárně historickým. „Našel jste tu zlatodol, který vy již pro nás vyčerpáte. Přes moje síly to již bylo a mohl jsem se jen dotknouti toho, co však vyžaduje samo skoro celý život. Převezměte tedy již to dědictví, máte k jeho ovládnutí i talent i píli a pak to jde pěkně v souzvuku s Vaším povoláním kněze a naší literatury a poesii to jen prospěje.“ Na prahu devadesátých let horoval Xaver Dvořák tajně pro původní básně Vrchlického s nadšením, jež později ve věnování své knihy „Medita-

ce“ vyjádřil slovy: „Vzpomínám těch vroucích nadšení, jaká v nás vzněcovaly první poesie Vaše. Blažené chvíle, kdy jsme se pod zámek skrývali s nimi, ovocem zapověděným! Budí to ve mně zvláštní city dnes, po letech. Jak je vyjádřit? Chtěl bych Vám podat hrst těchto květů. Jen jsou-li to květy a přijmete-li je!“ Takto se na rozhraní devadesátých let sblížil Xaver Dvořák s mistrem české lyriky i epiky, k němuž se v téže době přimkl stejně nadšeně v obdivu k jeho obrovité erudici i benediktin Bouška.

Bouška ovšem vedle poesie studoval stejně horlivě i posvátné vědy, jeho ducha zaujaly hloubky katolické dogmatiky a jeho umělecký instinkt chápал krásy i závratné souvislosti katolické liturgie. Současně žil v ovzduší mravních hodnot benediktinské řehole. Všechny tyto nová a jemné poznatky, všechna tato citová obohacení prožehovala vroucnost jeho víry, kterou si přinesl od Svaté Hory, z mariánského Monsalvače českého národa. Bouška se stával stále uvědoměleji katolíkem a během svých bohovědných studií i kritičtější. I jeho dosavadní oddanost k milovaným mistrům byla podrobována bezděčnému zkoumání věřícího katolíka, a výsledky přinesly mu jisté rozčarování. Poznával z románu o Plojharovi, tehdy v „Lumíru“ vycházejícím, kterak jeho miláček Zeyer dosud tápe, pochybuje a zápasí o svou víru v Boha, jak hledá v buddhistických mlžinách pravdy a jistoty, které mu mohlo odhaliti jen světlo Kristovo. Viděl, že jeho drahý Vrchlický, zatím co překládal Danta, opěval katolické světce, psal své klášterní legendy a brousil sonetové portréty katolických básníků, dovedl podlehnouti stejně vnímavě i všemožným kultům pohanských božstev a všemu mámení moderní filosofie. Všiml si, že básnické skladby Svatopluka Čecha, horující tu pro mariánský obraz, tam pro zlatou monstranci chrámu svatosalvátorského, pro bílou sladkost lásky Ježíšovy, již rozléval na

svých poutích s apoštolem Petrem po českých dědinách, lámou se vždy ke konci osnovy a nachylují v skeptické pointy. Bouška poznával hrůzu rozporu, ono osudné rozeklání bytosti českého člověka, který váhá přimknouti se horoucně ke Kristu a přece jen nemůže a nechce zapřítí hez otřesu jeho božství. Seznával, že umění jeho mistrů neslouží bez výhrady k oslavě jeho Boha, že u puklých bronzů jejich božstev nelze se mu modlit, že v jejich nadšených odách nenajde úkoje, po němž jako věřící i v poesii toužil. Mimoděk jal se srovnávati. Jaké to byly obrovité, jakoby ze žuly tesané charaktery, které potkával v studovaných literaturách provençalské a katalánské. Takový žhavý katolík Mistral, tak majestátně v Bohu vyrovnaný Roumanille, takový vášnivec pro Krista Aubanel, tak neskonale jemně svému Mistru oddaný Verdaguer. Jakoby všichni k němu volali: Veliké umění musí býti prodchnuto horoucí vírou! Z českých mistrů nemohl nikoho postavit po bok těmto neoblomným katolíkům románského západu. Veden tajuplným vnuknutím odhodlal se přenášeti klenoty jejich lyriky i epiky do pokladnice staré svatováclavské mateřštiny. Pro krásu uměleckých forem a pro běle žhoucí katolicitu duchovního obsahu musil je uvést v českou literaturu jako vzory.

Tady se Bouška ocitl na vlastní cestě k problému, který o několik let dříve počal jinou metodou řešiti Xaver Dvořák. Nejsměleji koncipovaný plán, nejdokonalejší znalost jazyků i jejich literatur ztroskotává často o praktickou nemohoucnost iniciátoru. Vzory básnického umění zůstaly by bez účinku, kdyby dobrou vůli nedoprovázelo i dobré umění. Nádherné básně Mistralovy a Verdaguerovy by zapadly, kdyby jejich české odliky pracovány byly rukou neumělou. Krásný verš, pevně stavěná strofa, sugestivní básnický obraz originálů musily býti v překladě vyjádřeny stejně dokonalými prostředky ryzí češtiny. Šperky románských umělců mohl

z českého zlata nově ciselovati zase jen umělec. A takovým umělcem se Bouška zrodil. Sám byl z milosti boží rozeným básníkem i malířem a ke své práci přistupoval vždy s úctou dokonalého řemeslníka starých cechů. V době vyspělého kultu dokonalé formy, jakým bylo právě období lumírovské, nebylo snadno dospěti úrovně, nalož vyniknouti. Bouškovo mínění o práci překladatelově bylo vždy vysoké a vypracoval si svou vlastní poetiku překladu. Trvaje na zachování ideového i citového obsahu básně, snažil se vystihnouti zvukomalbu originálu, tlumočiti tajemnou hudbu souhlásek i samohlásek, zachovati „mistralovskou“, „verdaguierovskou“ či „verlaineovskou“ dikci s vůní a barvou řeči, s odlišností příměrů i metafor. Naučil se trpělivě překládati verš za veršem, zachovávat stavbu strofy, vraceti se znovu zas k hotovému, pokud každý výraz nebyl nahrazen nejvýstižnějším slovem českým.

Hornický syn od Svaté Hory, vynášeje z cizích šachet drahocenný kov ryzí krásy, aby jím osvěžil domácí český Parnás, nesl na svém zlatokopském štítě heslo umělecké obrody. Bouška na prahu let devadesátých počíná po svém způsobu prováděti katolickou akci, smělou a neslýchanou, jež v naší umělecké kultuře značí obrat v jedné z významných oblastí, jejichž dosah nebyl dosud oceněn. Bouška, dosáhnuv výšin uměleckého tvoření své doby, stav se rovnocenným činitelem v celé národní obci spisovatelské, ukazoval svými překlady všem českým básníkům vzory slovesné tvorby, neslevující ničeho z požadavků ryzího umění stejně, jako nečinící ústupků módní nevěrecké lhostejnosti. Ukázal vzory umění, užívajícího nejdelikátnějších poznatků moderní doby, všech odstínů formové krásy a všech hudebních i barevných rafinovaností nových metafor, ale umění neústupného a bez kompromisů ve věcech víry. V tom tkví literární význam Bouškův: dořeknův lapidárně to, co Lumí-

rovci pouze napověděli, Bouška stal se apoštolem rekatolisace české moderní poesie.

Společné přátelství s Vrchlickým a společná touha po obrodě české poesie katolické sblížily již počátkem devadesátých let Boušku s Xaverem Dvořákem. Bouška sledoval tvorbu Dvořákovu již od počátku, a vycíťoval, jak jeho mystická lyrika vyrůstá jako ohnivý květ vysoko nad suchopar současné literatury starší generace katolické. Obdivoval eucharistickou i mariánskou lyriku Dvořákovu, jeho umění na výsost jemné, jímž dovedl nejen císlovati sonety a vzácné formy strofické, ale plniti je i skutečným vínem mystického vytržení duše. „Luh církve naší drobnou zvonil písní, tak tiše, bez ruchu, tu zjevil jsi se orlem v jeho tísní a kroužil ve vzduchu“, apostrofoval jej Bouška. Oba se shodli ve svých názorech na současné slovesné úsilí katolické. Ve verších této produkce nově se přemílaly staré myšlenky, epické látky opakovaly se bez nových pojetí, verše zněly dutě, bez hudby slovesné, stavba strof byla konvenční, echo rýmů mdlé. Byla-li forma místy vyspělejší, odloudili ji Vrchlickému nebo Čechovi. Lyrika chudla citově i ideově, zněla chabou reminiscencí cizí četby. Tam, kde dobrý námět sám pracoval za básníka, kazila se skladba vtíravou tendencí. Veršovci nevážili si slov, plýtvali jimi ze zvyku četbou ustáleného. Pro přílišnou povídavost nedaly verše čtenáři nic domyslití, kouzlo náповědi nebylo vůbec v jejich dosahu. Tato poesie nedorostla umělecky Dvořákovu a Bouškovu ideálu. Oba se přimkli tedy k mládeži lumírovské a k okruhu Moderní Revue, které jim byly umělecky mnohem bližší. Neboť nejlepší hlavy této mládeže, reagující i na nejjemnější umělecké záchvěvy velikých literatur západu, podlehli kouzlu současné „katolické renesance“ francouzské, císelovali jemné útvary katolicisující lyriky. Dvořákovi a Bouškovi ovšem neušlo, že této, jinak tak sympatické tvorbě chyběla vřelá oddanost víry. Tito vzác-

ní umělci formy a skuteční básníci četli velké básníky katolické, obdivovali starou latinskou poesii mystickou, jak ji stvořily světice středověku, Hildegarda, Alžběta Šénavská, benediktinky Mechtilda a Gertruda z Helpeda, Mechtilda Magdeburská. Tito jemní lidé četli katolickou mystiku nejen z vrozené záliby, ale také z módy, verše jimi vytvářené byly virtuosní, ale pseudokatolické. Mystická poesie katolická se nedá padělati, bez intensivní víry nelze psát žalmy Kristu a hymny Madoně. Tito básníci zachytili zevní stránku mystiky, ale gloriola opěvaných jimi světců zůstala padělanou, neboť nevyzařovala z věřící duše. Byli oslněni nádherou katolické liturgie, ale její náboženský duch zůstal jim cizí. Obdivujíce se kráse květů a plodů na stromě církve, nepoznávali horoucí osobní vírou strom sám, jeho peň, jeho kořeny. Březina, Karásek, Borecký, Kvapil a jiní nemohli tvořiti lyriku katolickou, jak ji žádala estetika obou mladých katolických druhů a jejich mladších následovníků.

Neboť nezůstali dlouho samotni. Při jedné návštěvě řekl Vrchlický Bouškovi o novém horliteli jeho typu: „V Olomouci studuje v semináři nějaký Dostál, který se zdá býti velmi nadaný a podobá se Vám snahou povznést katolické básnictví. Měl byste se s ním seznámiti“. Také tento prostějovský rodák, *Karel Dostál Lutínov*, šel zpočátku po stopách Vrchlického. Studoval starou italskou poesii františkánskou, přešel od ní k dílu Dantovu. Přednášival se zápalem o těchto zjevech kolegům v semináři, a když jeho informační stati o těchto vzorech obrody katolické poesie současné vyšly tiskem, poslal je do Prahy Vrchlickému s oddaným přípisem. Zajímavo jest, jak Dvořák, Bouška i Lutínov vyrůstali samostatně bez vzájemného vlivu k téže koncepci obrody současné české poesie katolické, jak všichni hledali vzory v minulosti a jak se posléze přimkli k zjevům současné ciziny. Vrchlický mluvil s Bouškou v roce 1891, kdy tento studo-

val ve čtvrtém ročníku bohosloví. Bouška psal tehdy Lutinovovi list, který svým způsobem má význam historický. Neboť jím navázáno bylo za otcovství Dantova a kmotrovství Vrchlického ono významné přátelství mezi Bouškou a Lutinovem, které bylo nejen dalším článkem obrodného apoštolátu Bouškova, ale také mezníkem ve vývoji literárního hnutí, jež bylo později nazváno Katolickou Modernou.

Sešla se tu trojice duchů, kteří obrodili českou katolickou poesii. Xaver Dvořák byl z nich nejhlubším tvůrcem, vyvolavatelem svěžího proudu lyrického, vytékajícího z krajů, dosažitelných jen vyvoleným. Sigismund Bouška vedle Dvořáka, útlého a eterického, byl osobností robustní, širších obzorů, tvůrce básnických obrazů spíše jeneweinovské kresby a koloritu, lišících se svou monumentálností od diskrétních leptů metaforiky Xaverovy. Ale Bouška měl jisté plus v získávání mladých talentů, dovedl jim nalézt a ukázat vzory ryzí poesie, již studoval a překládal ze všech literatur evropského západu. Dvořák oplodňoval nitra mladých adeptů uměleckými projevy žhavé katolicity, Bouška učil studovati, tyčil programy a budil duchy k jejich realizaci. Lutinov, duch lyrický jako Dvořák, lišil se od něho podstatně svým impresionismem, svou hltavostí po dojmech chvíle, po nasycení smyslu skvrnami barevnými a světelnými, zvuky a vůněmi, svým uměleckým reportérstvím, které odpuzovalo Dvořáka, ale nutně doplňovalo živly jeho expresionistické lyriky v souboru katolické tvorby básnické. Lutinov, duch stejně buditelský a cílevědomý jako Bouška, měl nové plus ve svém talentu organisátorském. Dvořák se stahoval do svého nitra a uzavíral jako netykavka. Bouška vzbuzoval zájem, ukazoval velké vzory, ale vracel se po výbuších gejsíru svého ducha zase k své vlastní ciseleřské práci. Tady však dovedl podchytiti vývoj tvůrčího hnutí geniální organisátor Lutinov, nedo-

stižitelný redaktor časopisů, knižnic, pořadatel sjezdů a věčný zakladatel nových a nových kulturních podniků. Sama Prozřetelnost svedla tyto tři duchy, tak rozdílné a tak se doplňující, k spolupráci v onom čtvrtstoletí na přelomu obou věků, v době značící vznik, rozkvět i uvadání Katolické Moderny.

Literární činnost této trojice nezůstala bez ozvěny. V mladém českém životě katolickém jakoby se náhle zarojilo ve všech oblastech kulturního snažení. Nejen že nastalo čilé dopisování horlivců, ale současně počalo pozdvižení v mládeži. Ukázalo se, že vedle bohoslovců jsou tu i četní katolicky orientovaní laikové, hlásící se k společné práci. Bouška tiskl své skvělé překlady z Verdaguera, Mistrala, Aubancla a Verlaina, své hutné studie o básnících v brněnském „Museum“ a ve Vychodilově „Hlídce literární“. Dvořák vydával sbírku za sbírkou své duchovní lyriky. To byly signály k pozdvižení. K mládeži, šikující se kolem iniciátorské trojice, přibývali noví a noví lidé, hnutí rostlo lavinou. Odloučení od shonu denního života studovali mladí alumni nejen bohovědu, ale i moderní filosofii a estetiku. Poznávali učení Svatých Otců, poučal je Tomáš Akvinský a celá filosofie scholastická. Opájeli se poesii a spekulacemi středověkých mystiků, ale hledali i druhý pól této pevniny, poznávajíce dílo Nietzscheovo a pozitivisty francouzské i anglické. Četli i poesii moderní Francie, Německa, Anglie, Polska a Ruska. Neopomínali ani Italic a nordického Severu. Studují bezpečně, neboť se opírají o pevný světový názor katolický, jímž posuzují vše, co poznávají.

Přišla posléze chvíle, kdy toto složité bratrstvo musilo manifestovati nějakým vnějším činem. Nastala obtíž v poznání, že se musí i nové a revoluční hnutí přimknouti k staleté národně náboženské tradici. Tady vykonal teď dobré dílo Lutinov. Nebyl Lumírovcem rázu Bouškova a Dvořákova. K české-

mu duchovsky orientovanému lumírovství Bouško-
vu přistupovalo sušilovství Lutinovovo, který věřil, že
mládeži devadesátých let přinese římsky pravověr-
nou religiositu a vřelou lásku k národu. Sušilovci
dovedli slíti kult náboženský s národním v jednu
vzácnou slitinu, víra svatováclavská a cyrilomelo-
dějská stala se jim neodlučitelnou od ideje národní.
Na Vyšehradě v devadesátých letech žil dosud je-
den z představitelů sušilovského hnutí pozdější ge-
nerace, staříčkový kanovník *Beneš Metod Kulda*. Do-
vedl jemně vycílit ryzost snah mladé družiny, hlá-
sící se k tradici sušilovské, a stal se jim záštitou
v boji proti nevraživosti a útokům staršího poko-
lení, soustředěného kolem literární revue „Vlast“.

Nyní mohla mládež manifestovati na jaře roku
1895 almanachem „Pod jedním praporem“, věno-
vaným Kuldovi k jeho 75. narozeninám. Sborník
přinášel příspěvky padesáti básníků. Ti se hned
v srpnu toho roku sešli ve velkém počtu v starém
dřevěném kostelíčku na Národopisné výstavě v Pra-
ze, kde se usnesli vydávati vlastní revui. První čís-
lo vyšlo ještě koncem roku 1895 pod názvem *Nový
Život*. Redaktorem stal se Lutinov a list vzbudil
hned prvním číslem živý zájem kulturních kruhů.
V něm mohla trojice inspirátorů teprve soustavně
realisovati své reformní kredo umělecké. A nebyli
to věru lidé ledajací, kteří se k nim připojili a soli-
dárně s nimi spolupracovali. Nejvýznamnější jmé-
na katolických pracovníků, vynutivších si respekt
celonárodní společnosti, nacházíme tou dobou prá-
vě v okruhu literární a umělecké Katolické Mo-
derny.

Rajhradský benediktin *Pavel Julius Vychodil*
spolupracoval v mladém hnutí hned od jeho počát-
ků. Byl vynikajícím znalcem a překladatelem Ari-
stotela, otcem analytické kritiky a literárního dě-
jepisectví, katolický hodnotících a vyrůstajících
organicky z půdy scholastické filosofie. Ve své
revui „Hlídka literární“ a později ~~„Hlídce“~~ „Hlídce“ vy-

ivořil pravé křídlo tak zvané „moravské kritiky“, připraviv půdu k revisi české literatury se stanoviska katolického. Svými spisy o Sušilovi a Kosmákovi podal první katolické pokusy o vědecké monografie literárně historické. Svými spisy o poetice prokázal nejen kritice, ale také modernímu umění básnickému pionýrskou službu, učiv neúprosnými rozbory vážnému pojmání básnického poslání nábožensky uvědomělého a esteticky vyspělého.

Pražský učenec, posléze metropolitní děkan a světitel biskup *Antonín Podlaha*, ve své „Obrázkové revui“ soustředil krásnou prózu i poesii mladého hnutí, již „Nový Život“ nestačil pojmuti. Věnoval se v ní soustavnému pěstování výtvarných umění a hudby. Z jeho revue vyšla řada nákladně ilustrovaných publikací náboženského umění. Byl prvním z vědecky pracujících bibliografů katolických a svým bohovědným slovníkem pokusil se o katolickou encyklopedii světového formátu. Žák Josefa Jirečka byl dávno před Pekařem propagátorem rehabilitace protireformačního „temna“. Svým úsilím dobudoval Svatovítskou katedrálu, dovršiv tak jeden z nejkrásnějších snů českého národa, vzněcujícího nejlepší syny jeho již od dob karolinské gotiky.

Moravský profesor náboženství *Alois Lang* vypracoval se hlubokým studiem filosofie na znalce katolické mystiky středověké i moderní. Vedle překladatelství významných děl proslul jako jemný portrétista myslitelů a básníků všech dob katolické kultury, podávající výsledky svého trpělivého badání formou vybranou a básnickou. V době naprostého přezírání literárního baroku uvedl k nám skvělým překladem a studií duchovní lyriku Angela Silesia.

Chodský kněz *Jindřich Šimon Baar* vypracoval se ze skrovných veršovníckých počátků na nejlepšího beletristu hnutí. Jeho povídky a romány ze života chodského lidu a českých kněží získaly si

takové oblíby, že Baar je podnes jedním z nejčle-
nějších českých prozaiků. Po své smrti stal se sym-
bolickou postavou jihočeského kraje Chodů.

Kněz pražské diecése *František Leubner*, posta-
va záhadná a podnes téměř neznámá, je pokorně
skromným básníkem balad, sonetů i dramatických
her, plných vzácných motivů a podivného kouzla
archaisující mluvy. Jeho četné epické skladby sta-
ly se katolickým protějškem Macharových cyklů
„Svědómím věků“. Lyrika jeho knihy „Smrt kmot-
řička“ byla obdivována Šaldou a sochařem Bílkem.

Moravský učenec *Alois Musil*, slavný cestovatel
po Orientě, spisovatel cestopisů světové pověsti,
účastnil se hnutí uveřejňováním svých prvotin
o biblické poesii a o prvních cestách na východ
v „Novém Životě“. On svým příkladem a výchovnou
metodou vzněcoval moravskou bohosloveckou mlá-
dež jako profesor olomoucké fakulty. Jeho žáci tvo-
řili hlavní kádr obrodného hnutí

Moravský lékař *Josef Svtil Karník* přinášel do
hnutí velký talent lyrický i epický. Jeho četné ver-
še i povídky byly doprovázeny znalostí literatury
polské i slovenské, z nichž překládal a o nichž
psal četné studie i stati informační. Celé jeho dílo
je prodchnuto hlubokým smyslem pro křesťanskou
tradičnost českého národa a žhoucí láskou k jeho
dějinnému poslání

Kněz budějovické diecése, později zemský in-
spektor škol, *František Holeček*, jeden z nejnada-
nějších literárních kritiků Katolické Moderny, pra-
coval nejen v „Hlídce literární“ a v „Novém Živo-
tě“, ale stal se současně i kmenovým spolupracov-
níkem „Literárních Listů“. Vycházeje ze scholastic-
ké estetiky, doplnil své kritické kredo studiem teo-
rie tainovské a hennequinovské. Později věnoval
se literární historii a napsal první vědeckou mono-
grafii o díle Františka Pravdy

Kněz brněnské diecése *František Dohnal Léman*,
vynikl nejen svou původní lyrikou a bohatou eseji-

stikou literárně kritickou, ale také svými překlady z literatury německé, francouzské, dánské a polské. Byl z prvních, kdož nám přetlumočilii Mallarméa, Jørgensena a Hella. Rovněž on byl z těch katolíků, kteří psali do „Literárních Listů“. Po zániku revuí „Nový Život“ a pražských „Meditací“ pokračoval později ve své revui „Nový Obzor“ v tradici hnutí.

Kněz budějovické diecése *František Vaněk*, pelhřimovský prelát, po zajímavém básnickém debutu věnoval se soustavné práci homiletické, soustřediv kolem své revue „Kazatelna“ výkvět českých i cizích spisovatelů. Stal se iniciátorem katolické publicistiky, stál u kolébky řady českých novin, uvedl sochaře Františka Bílka do „Nového Života“ a ještě na sklonku plodného života vynikl v beletrii, zejména svým románovým dílem „Na krásné samotář“, vyznamenaným cenou České Akademie.

Strahovský opat a prelát *Metod Jan Zavoral* po činnosti literárně kritické v „Hlídce literární“ věnoval se homiletice, vynikl nejen jako skvělý kazatel, ale také jako spisovatel i překladatel autorů světové literatury posvátného řečnictví. Stal se předním spolupracovníkem Vaňkovy „Kazatelny“, vydal překlad kazatelského díla Lacordairova, a stal se nezapomenutelným svým klasickým kázáním o Františku Serafinském, proneseným při zahájení prvního sjezdu literární Katolické Moderny v Praze.

Pražský katecheta *Karel Vrátný* vyrostl v typ houževnatého literárního bojovníka pro katolickou akci kulturní. Znalost řeči umožnila mu překládati slavná díla románských i germánských literatur. V duchu literárního programu Dostála Lutinova přeložil první po Vrchlickém celou Dantovu Božskou komedii, stal se uznávaným znalcem literatur nordických, zejména staroislandských ság. Ale psal i původní lyriku, byl literárním esejistou rozsáhlé erudice, břitkým polemikem, znalcem moderní kultury s nesmlouvavě katolickým přesvědčením.

Moravský novinář *Jan Spáčil Žeranovský* vedle původních básní věnoval se překladatelství německé a francouzské poesie, v Ottově „Sborníku světové poesie“ vydal překlad „Trofejí“ José Maria de Herédia, v říšských nakladatelstvích pak několik překladů poesie Jaroslava Vrchlického do němčiny.

Moravský kněz *Josef Vraštil*, profesor a ředitel jesuitského gymnasia, po studiu díla polského apologety Maryána Zdziechowskiho věnoval se bibli-
stice, stal se znalcem starobylých rukopisných biblí, proslul jako literární historik, vydavší památky po obrozenských i barokových autorech.

Kněz olomoucké diecése *Bedřich Konařík Bečvan* po vzrušujícím románě „Dalila“ psal verše, povídky, dramatické hry, věnoval se výtvarnické esejistice, vydal monografie o básnících, proslul jako horlivý propagátor léčby alkoholiků.

Kněz pražské diecése *Josef Pospíšil*, ředitel ústavu Valentineum v Libni, vydal několik svazků lyriky a satirických básní, psal psychologické povídky a romány, sbírku jeho náboženských písní zhudebnil Josef Bohuslav Foerster.

Kněz brněnské diecése *Jakub Deml*, lyrik, meditační, obávaný polemik a břitký kritik současné kultury slovesné i umělecké, počal v „Novém Životě“ pěstovati uvědomělý kult mystického výtvarnictví Františka Bílka, později věnoval se i malířskému dílu Felixe Jeneweina, ale nejhluběji zasáhl do duchovního dění oddaným kultem díla Otakara Březiny. Překládal i díla velkých mystiků a svými „Šlépějemi“ vytvořil odlišný typ revuálních sborníků. Snahy o poznání povahy barokového období podporoval básnickými překlady „Slavíka Svatého Bonaventury“, oblíbeného díla protireformačních básníků, a vydáním Vašicových edicí.

Moravský laik *Josef Florian*, zprvu středoškolský profesor, usadil se ve Staré Říši, kde soustřeďoval horlivé jinochy k pěstování duchovního života a k literární práci. Vyšel z „Nového Života“

v němž počal českou veřejnost seznamovati s dílem francouzského básníka a myslitele Arnošta Hella a Léona Bloy. Svými četnými překlady děl obou těchto autorů, svými útočnými dopisy i kritikami, svými periodickými edicemi „Dobrého Díla“, strohou nesmlouvavostí, patriarchálním životem celé své rodiny vytvořil u nás typ jedinečného horlitele pro věc Kristovu.

Pražský lékař *Josef Vinař*, docent Karlovy university, vedle původní lyriky psal studie o básnických zjevech cizích literatur, zejména vynikl jako znalec hnutí německých katolíků, soustřeďujících se kolem Kralikovy revue „Gral“, srbské epiky a albánské lyriky. Přeložil Gunduličova „Osmana“, vydal „Národní zpěvy albánské“, později se věnoval dějinám českého lékařství a vydal monografii o lékaři z období baroku „Jan Marcus Marci“.

Obrodného hnutí zúčastnila se vedle několika výše jmenovaných osobností ještě řada pracovníků, zasáhnuvších svými počiny do celonárodní kultury. Byli to zejména znalec slovenské národní kultury a lidové písně *Alois Kolisek*, chodský básník a filolog *Jan František Hruška*, plodný básník a překladatel Calderona *Václav Bělohlávek Svatohor*, duchovní lyrikové *František Kašpar* a *Antonín Thein*, premonstrátský epik *František Kyselý*, lyrický básník a překladatel německé poesie *Julius Alois Koráb*, cestovatel a publicista *Alois Svojsík*, básník a překladatel *František Skalík*, lidová myslitelka *Marie Kavánová*, filosofický esejista *Václav Lankaš*, badatel o psychologii *Karel Černocký*, literární kritik a publicista *Prokop Bartoloměj Šup*, dějepisec hudby *Dobroslav Orel*. Řadu jiných jmen neuvádím, pro naši inteligenci byly by to pouhé zvuky bez obsahu, ačkoliv v hnutí samotném vykonali každý kus práce pozitivní.

Když v roce 1907 vydána byla encyklika „Pascendi Dominici gregis“ proti dogmatickému modernismu, uznal Lulinov za dobré zastaviti i vycházení

„Nového Života“. Tehdy literární a umělecké složky obrodného hnutí zachytil ve svém týdeníku „Nový Věk“, v měsíčníku „Meditace“ a „Obrození“, jakož i ve čtrnáctideníku „Hlídka literární a umělecká“ laik *Vilém Bitnar*. Zprvu hutní inženýr věnoval se zcela literatuře. Vyšel z družiny „Nového Života“, jehož byl spoluzakladatelem, debutoval v něm básnickou knihou „Biblické rapsodie“, ale záhy přešel k soustavnému studiu české literatury barokové a moderní literatury katolické. Byl první, kdož realisoval myšlenku dějin literatury českých katolíků početnými studiemi, kterými vynutil pozornost literárních historiků k podceňované produkci katolické. Pročítaje již od devadesátých let památky českého baroku, byl prvním propagátorem soustavného studia této epochy české literatury. Kolem svých listů soustředil řadu pracovníků, z nichž většinu uvedl po prvé do našeho písemnictví. Jména Jaroslav Durych, Emanuel Masák, Josef Kratochvíl, Emil Pacovský, Jaroslav Hruban, Rudolf Linhart, Ladislav Zamykal, František Hrachovský, František Odvalil a jiní, patří již do novějšího období a podrobnější charakteristika jejich činnosti vymyká se námětu této práce.

Obrodné snahy Katolické Moderny v oblasti literární a umělecké kultury národní byly pozvolna respektovány i osobnostmi druhého tábora. Zřejmě úroveň listů i publikací získala jména významu všenárodního. Hned od počátku spolupracoval v „Novém Životě“ Julius Zeyer, Otakar Březina, Rudolf Dvořák, později přišli se svými příspěvky i Viktor Dyk, Jiří Karásek ze Lvovic, František Šekanina, Josef Merhaut, Otakar Bystřina, Růžena Svobodová, Jiří Sumín, Josef Kalus, Antonín Travněc, Emanuel Lešehrad, Adolf Racek, Alfons Breska a jiní. V orgánech Bitnarových objevily se později příspěvky Jaroslava Vrchlického, Josefa Václava Sládka, Marie Kalašové, Otakara Janoty, Karla Huga Hilara, Karla Babánka, Miloše Martc-

na, Josefa Šimáka, Julia Brabce, Bedřicha Pflagra, Emila Waltra, Jana Reichmana. Do „Nového Života“ přišli záhy i výtvarníci František Bílek, Felix Jenewein, Józsa Úprka, Zdenka Braunerová, Alois Kalvoda, Karel Wellner, Cyril Mandel, Alois Jaroněk, Zdenka Vorlová, Jano Köhler. V pražské revui „Meditace“ objevili se Emil Pacovský, Jan Konůpek, Josef Váchal, Viktor Stretti, Eduard Hnilička, Jaroslav Skrbek.

Korespondence Julia Zeyera, Otakara Březiny, Františka Xavera Šaldy, Jiřího Karáska ze Lvovic a jiných velkých zjevů naší literatury prozrazují opravdový zájem o snahy obrodného hnutí katolického. Kritiky básnických děl Katolické Moderny, psané Šaldou, Karáskem, Krejčím i jinými představiteli, jsou často velkými studiemi o problému katolicity ryzího umění. Vrchlický pozval katolické básníky do almanachu „Lublani“ stejně jako Stanislav Kostka Neuman do „Almanachu Secesse“. Bouška byl Šaldou pozván, aby v Praze přednášel o Maeterlinckovi a jeho přednášku otiskl v „Literárních Listech“. Takových projevů uznání dostalo se jednotlivcům velmi mnoho, a také účast intelektuálů, stojících mimo katolický tábor, na prvním sjezdu Katolické Moderny v Praze, byla tak četná a vytrvalá, že jasně ukázala, jak se ledy předsudků zvolna lámou. Výboje Katolické Moderny, spočátku povahy spíše pasivní, zdolaly svou uměleckou aktivností posléze předsudky národního celku, odstranily katolické „ghetto“ a uvedli katolíky na celonárodní kolbiště jako rovnocenné partnery. Mladší generace, nastoupivší po Katolické Moderně, našly půdu již zkypřenou, odium odstraněné. Jejich nepopíratelné úspěchy byly by však nemyslitelný bez mužné a pronikavé akce průkopníků z devadesátých let. Takový byl počátek a průběh boje proti inferioritě katolíků v naší literatuře, a takové bylo jeho konečné vítězství.